

Adam Szczupak, *Kocyłowski Jozafat (Kocyłowskiy Josafat) (1876–1947)* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 2, pod red. Lucjana Faca, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2011 s. 45-55

Kocyłowski Jozafat (Kocyłowskiy Josafat). 3 III 1876 r. Pakoszówka k. Sanoka – 17 XI 1947 r. Czapajiwka k. Kijowa. Bazylianin, bł., teolog, greckokatolicki ordynariusz przemyski.

Był najstarszym synem Piotra, posła na Sejm Krajowy, administratora dóbr rodu Tyszkowskich oraz Katarzyny Kossar. Na chrzcie w cerkwi greckokatolickiej w Lalinie otrzymał imię Józef. Jego rodzice pochodzili z rodów o bogatych tradycjach kapłańskich. Miał troje rodzeństwa – dwie siostry: starszą Marię i młodszą Annę oraz młodszego brata Jana (Iwana), który również wstąpił do Bazylianów, przyjmując imię zakonne January. Jego bratanek Hieronim Kocyłowski był duchownym rzymskokatolickim w diecezji przemyskiej, a następnie wrocławskiej.

Ukończył w 1885 r. czteroklasową szkołę ludową w Lesku, a następnie kontynuował naukę w CK. Gimnazjum w Sanoku i w Jaśle, gdzie w 1896 r. złożył egzamin dojrzałości. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. Działał aktywnie w „Akademicznej Hromadzie” oraz w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokił”. W 1898 r. zorganizował we Lwowie Towarzystwo „Ukrainskyj Sokił”, opozycyjne wobec zdominowanego przez moskalofilów „Sokiła”. W 1898 r. przerwał studia i zgłosił się do armii austriackiej jako jednoroczny ochotnik. Szkolenie ukończył w Wiedniu w stopniu podporucznika

i został skierowany do jednostki stacjonującej we Lwowie. Pełnił tam służbę do marca 1901 r., po czym zrezygnował z niej z zamiarem wstąpienia do seminarium duchownego.

Po konsultacjach z bp. Konstantynem Czechowiczem, dzięki pomocy metropolity Andrzeja Szeptyckiego został przyjęty do Kolegium Ruskiego w Rzymie i w październiku podjął studia na Uniwersytecie Papieskim „Angelicum”, gdzie w 1903 r. uzyskał doktorat z filozofii, a w 1907 r. z teologii. Należał do wyróżniających się studentów, był przewodniczącym koła naukowego (od marca 1907 r.), publikował artykuły na łamach studentckiego czasopisma „Zapysky Pytomciw Ruškoji Kołehiji w Rymy” [Zapiski Kleryków Kolegium Ruskiego w Rzymie], których był pierwszym redaktorem (od stycznia 1905 r.). Po powrocie do Galicji przyjął 6 X 1907 r. święcenia kapłańskie w katedrze w Stanisławowie z rąk bp. Hryhorija Chomyszyna, a następnie został mianowany profesorem dogmatyki w tamtejszym greckokatolickim Seminarium Duchownym. W latach 1908–1909 oraz w 1911 r. pełnił również funkcję wicerektora Seminarium. 2 X 1911 r. wstąpił do zakonu Bazylianów. Po odbyciu nowicjatu w klasztorze w Krechowie, złożył 16 V 1913 r. pierwsze śluby zakonne, przyjmując imię Jozafat. Następnie został przeniesiony do klasztoru we Lwowie. Do wybuchu I wojny światowej pracował tam oraz w klasztorze w Ławrowie jako kaznodzieja i wykładowca teologii dla kleryków bazyliańskich i rekolekcjonista.

W czasie inwazji rosyjskiej na Galicję, jesienią 1914 r. wyjechał do Wiednia, gdzie w końcu tr. został mianowany rektorem seminarium duchownego dla

pochodzących z Galicji kleryków greckokatolickich. 22 IV 1915 r. seminarium zostało przeniesione do Kromierzyża na Morawach. Funkcję rektora pełnił do likwidacji seminarium w październiku 1915 r. Wówczas wrócił do Krechowa, wykładając dla kleryków bazylikańskich w roku akad. 1915/1916 teologię fundamentalną. 30 VI 1916 r. złożył tam wieczyste śluby zakonne. Od IX 1916 r. wykładał w Ławrowie teologię dogmatyczną.

29 XI 1916 r. został mianowany przez cesarza Karola I greckokatolickim ordynariuszem przemyskim (jako następca zmarłego 28 IV 1915 r. bp. K. Czechowicza). Papież Benedykt XV potwierdził nominację 29 I 1917 r. Chirotonii biskupiej w greckokatolickiej katedrze św. Jana Chrzciciela w Przemyślu udzielił mu 23 IX 1917 r. metropolita Andrzej Szeptycki przy udziale licznych biskupów obrządku greckokatolickiego, łacińskiego i ormiańskiego oraz przedstawicieli władz państwowych. Równocześnie z konsekracją odbył się ingres Kocyłowskiego do katedry w Przemyślu.

Pierwszym zadaniem stojącym przed Kocyłowskim była odbudowa diecezji ze zniszczeń wojennych. Jeszcze w 1917 r. stanął na czele Głównego Ukraińskiego Diecezjalnego Komitetu dla sierot wojennych. 16 II 1918 r. powołał towarzystwo „Eparchijalna Pomoc” (Pomoc Diecezjalna), mające nieść pomoc poszkodowanym przez wojnę, opiekować się dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza sierotami, a także spełniać funkcję zapomogową i ubezpieczeniową dla duchownych. W 1920 r. został prezydentem tegoż towarzystwa.

Po uznaniu przez państwa centralne niepodległości Ukrainy i traktacie w Brześciu, wraz z pozostałymi

grekokatolickimi ordynariuszami podpisał 21 II 1918 r. list pasterski popierający ukraińskie aspiracje narodowe. W dniach 18–19 X 1918 r. wziął udział w zgromadzeniu powołującym Ukraińską Radę Narodową we Lwowie, której został członkiem. Po ogłoszeniu 1 XI 1918 r. powstania Zachodnio-ukraińskiej Republiki Ludowej (ZURL) poparł ideę państwowości ukraińskiej, odnosząc się początkowo z rezerwą do władzy polskiej w Przemyślu, uważając ją za tymczasową. Poparł także protest pozostałych biskupów grekokatolickich 26 VIII 1919 r. przeciwko tworzeniu administracji polskiej w Galicji Wschodniej. Opowiedział się również za bojkotem przeprowadzonych tam w listopadzie 1922 r. wyborów do polskiego parlamentu. Z tego powodu władze polskie oskarżyły go o działalność antypaństwową i od 1 I 1923 r. pozbawiły go funduszy ze skarbu państwa. Rozpoczęły również starania w Stolicy Apostolskiej o pozbawienie go biskupstwa przemyskiego, które nie przyniosły rezultatu. Po decyzji Rady Ambasadorów z 1923 r. przyznającej Galicję Wschodnią Polsce oraz spotkaniach z papieżem Piusem XI w czerwcu 1923 r. i w 1924 r., składał po powrocie z Rzymu deklaracje lojalności na ręce wojewody lwowskiego K. Grabowskiego. Od tego czasu był zawsze lojalnym obywatelem państwa polskiego, nie angażując się w żadną działalność polityczną. We wrześniu 1925 r. złożył w Belwederze przed prezydentem Stanisławem Wojciechowskim przysięgę na wierność Rzeczypospolitej Polskiej.

Bp Kocyłowski zasłynął jako dobry administrator diecezji. W połowie lipca 1918 r. podczas wizytacji kanonicznej kapituły i parafii katedralnej w Przemyślu, wykrył liczne nieprawidłowości finansowe

w „Funduszu dla Wdów i Sierot po Zmarłych Kapłanach”, w wyniku czego pozbawił kapitułę części uprawnień, a także mianował jej nowych członków. W czerwcu 1919 r. odmówił odprawienia nabożeństwa żałobnego w intencji Iwana Franki, co oburzyło dodatkowo ukraińską inteligencję Przemyśla. Konflikt bp. Kocyłowskiego z podległym mu duchowieństwem, na wiele większą skalę, rozgorzał po wprowadzeniu przez niego obowiązkowego celibatu 2 I 1925 r. (w efekcie decyzji episkopatu gr. kat. z 20 VIII 1919 r.). Wywołało to lawinę protestów ze strony kleryków, duchowieństwa i świeckiej inteligencji. W prasie rozpętała się nagonka na biskupa. Kocyłowski oskarżany był o działania antynarodowe. W takiej atmosferze Kocyłowskiego 28 III 1925 r. pozbawiono patronatu nad Ukraińskim Instytutem dla Dziewcząt, a jego wychowanki manifestując swe niezadowolenie posunęły się nawet do wybicia szyb w oknach pałacu biskupiego. Przeciwnicy celibatu wystosowali 14 XII 1926 r. list do Stolicy Apostolskiej, żądając odwołania Kocyłowskiego. Ordynariusz pozostał jednak nieugięty, tym bardziej, że 9 V 1927 r. zdecydowanie poparła go Kongregacja ds. Kościołów Wschodnich.

Bp Kocyłowski znacząco przyczynił się do nowoczesnego kształcenia duchowieństwa diecezjalnego. W 1921 r. uzyskał od wojska, wybudowany tuż przed wybuchem I wojny światowej, a zamieniony w 1914 r. na lazaret, gmach Seminarium Duchownego w Przemyślu przy ul. Basztowej. Poświęcił go 13 XII 1921 r., uruchamiając w Przemyślu pełne gr. kat. Seminarium Duchowne. Jako biskup-ordynariusz był jednocześnie dyrektorem Diecezjalnego Zakładu Teologicznego.

7 VI 1928 r. erygował w Seminarium Duchownym Kongregację Maryjną Niepokalanego Poczęcia Matki Boskiej i św. Józefa. Żywo interesował się wydarzeniami w seminarium i życiem kleryków. Do kwietnia 1937 r. Kocyłowski osobiście udzielił święceń kapłańskich 355 kandydatom diecezjalnym i 78 bazylikańskim. 29 X 1929 r. wziął udział w uroczystości poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę gmachu Ukraińskiego Kolegium Papieskiego św. Jozafata w Rzymie, a 13 XI 1932 r., w święto św. Jozafata, celebrował Liturgię podczas poświęcenia wybudowanego gmachu Kolegium. W następnych latach wysyłał tam na studia najzdolniejszych kleryków. Był gorącym zwolennikiem kultu Serca Jezusowego; z myślą o kapłanach przełożył z francuskiego na j. ukraiński książkę *Najświętsze Serce Jezusa i kapłaństwo*, autorstwa Marii Luizy Klaret de la Touche (wyd. Żółkiew 1928). Organizował rekolekcje i kursy misyjne dla duchowieństwa.

Kocyłowski mocno angażował się w pracę nad odnową życia religijnego wśród wiernych. W 1918 r. polecił założyć towarzystwo Apostolstwa Modlitwy Serca Jezusowego oraz inne bractwa cerkiewne, takie jak dziecięce Drużyny Eucharystyczne, czy przeznaczone dla kobiet i dziewcząt Drużyny Maryjne. Znacząco przyczynił się do rozwoju kultu św. Jozafata w diecezji przemyskiej, pragnąc w ten sposób utwierdzić wśród wiernych tożsamość katolicką. Jeszcze jako biskup-nominat wszedł w skład komisji mającej 30 VIII 1917 r. zweryfikować w Wiedniu autentyczność odnalezionych szczątków tego świętego. Był zwolennikiem systematycznego organizowania misji ludowych. Osobiście przeprowadził wiele wizytacji kanonicznych parafii

swej diecezji. Był propagatorem i patronem prasy katolickiej, zwłaszcza ukazującego się w Przemyślu w latach 1927–1934 greckokatolickiego tygodnika „Beskyd”. Szczególny wysiłek wkładał w rozwój działalności Akcji Katolickiej, będąc członkiem Komisji Episkopatu Polski ds. tej organizacji. 3 I 1931 r. na konferencji we Lwowie wraz z pozostałymi hierarchami greckokatolickimi zatwierdził Konstytucyjny Statut Akcji w galicyjskiej greckokatolickiej prowincji kościelnej. 24 III 1934 r. stworzył w Przemyślu Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej. W dniach 4–9 IX t. r. zorganizował kurs duszpasterski Akcji Katolickiej w Przemyślu. Był uważany za zwolennika umiarkowanego latynizmu w Kościele greckokatolickim, gdyż sprzeciwiał się zbyt radykalnym metodom zastępowania form obrządkowych ukształtowanych po synodzie zamojskim (1720 r.). Dlatego też w 1929 r. opowiedział się przeciwko wprowadzeniu *Liturgikonu* metropolity Szeptyckiego, który optował za powrotem do czysto wschodnich tradycji liturgicznych. Sam zaś już w 1919 r. opublikował posłanie *O odprawianiu Służby Bożej*. Stopniowo w miarę swego duszpasterzowania i administrowania diecezją zdobywał coraz większy autorytet duchownych i świeckich.

Najpoważniejsze problemy w pracy duszpasterskiej napotkał na Łemkowszczyźnie, gdzie od 1926 r. miała miejsce fala konwersji na prawosławie. Kocyłowski był oskarżany o jej sprowokowanie, poprzez kierowanie na Łemkowszczyznę młodych księży o ukraińskich poglądach narodowych, których działalność polityczna drażniła konserwatywnych Łemków. Masowe odstępstwa od Kościoła greckokatolickiego zakończyły się w latach 30., a dotknięte

konwersjami tereny zostały przez Stolicę Apostolską 10 II 1934 r. wydzielone z eparchii przemyskiej tworząc nową jednostkę kościelną – Administrację Apostolską Łemkowszczyzny, podległą bezpośrednio Watykanowi. 20 VII 1935 r. Kocyłowski zawarł porozumienie z administratorem apostolskim ks. Wasylem Maściuchem, w myśl którego księża o poglądach moskalofilskich mieli być kierowani z diecezji przemyskiej do Administracji Apostolskiej Łemkowszczyzny, w miejsce księży nastawionych proukraińsko, przenoszonych z Łemkowszczyzny do eparchii przemyskiej.

Kocyłowski regularnie brał udział w konferencjach episkopatu Polski. Po raz pierwszy uczestniczył we wspólnych obradach biskupów w Warszawie w dniach 26-29 V 1925 r. Od tej pory do wybuchu wojny opuścił zaledwie 3 zjazdy – w marcu 1927 r. oraz maju i wrześniu 1938 r., we wszystkich pozostałych biorąc aktywny udział, czym zyskał sobie wielkie uznanie i szacunek ze strony biskupów obrządku łacińskiego. Od 1928 r. pracował również w Komisji ds. Akcji Katolickiej. Udzielał się w pracach nad przygotowaniem pierwszego Synodu Plenarnego Biskupów Polskich na Jasnej Górze, obradującego 26 i 27 VIII 1936 r.

Był zwolennikiem współpracy między wiernymi wszystkich katolickich obrządków. Podpisał m.in. wspólny list pasterski, będący pokłosiem konferencji we Lwowie 8 X 1928 r., w którym hierarchowie wzywali do zaprzestania waśni między katolikami. Wziął udział w kolejnej konferencji w 25 XI 1929 r. we Lwowie, podczas której dyskutowano o przepisach tzw. *Concordii* z 1863 r. Brał także aktywny udział w kongresach w Welehradzie, na których dysku-

wano kwestie pozyskania prawosławnych dla unii z Rzymem. Pełnił funkcję współprzewodniczącego IV kongresu (1924 r.) i VI kongresu (1932 r.), zasiadał w prezydium V kongresu (1927 r.). Był także obecny na konferencji biskupów łacińskich i greckokatolickich w Poznaniu 29 IV 1929 r., poświęconej zagadnieniom neounijnym i obrządku bizantyńsko-słowiańskiego. W lipcu 1930 r. kolejny raz obradował w tej sprawie we Lwowie z hierarchami trzech obrządków Kościoła katolickiego.

Był głównym konsekratorem podczas święceń biskupich 15 VII 1924 r. Konstantyna Bohaczewskiego, wikariusza apostolskiego dla grekokatolików z Galicji w Stanach Zjednoczonych oraz Wasyla Takacza, hierarchy dla wiernych pochodzących z Zakarpacia. 16 V 1926 r. udzielił w katedrze przemyskiej chirotonii biskupiej swemu wikariuszowi generalnemu ks. Hryhoryjowi Łakocie. Współkonsekwował biskupów grekokatolickich: ordynariusza praszowskiego Pawła Gojdiča 25 III 1927 r., sufragana lwowskiego Iwana Buczkę 20 X 1929 r. oraz sufragana stanisławowskiego Iwana Latyszewskiego 26 I 1930 r.

1 I 1928 r. wydał list pasterski, w którym akcentował obowiązek budowania ładu w państwie i wzięcia odpowiedzialności za naród podczas wyborów do Sejmu i Senatu. Podpisał wspólny list pasterski episkopatu grekokatolickiego z 13 X 1930 r., będący protestem przeciwko pacyfikacji w Galicji Wschodniej. 21 X 1930 r. wspólnie z metropolitą Szeptyckim i bp. Chomyszynem wysłał do Rzymu obszerny memoriał, w którym skarżył się na położenie ludności ukraińskiej. Mimo to 18 V 1935 r. wziął udział w uroczystym pogrzebie Józefa Piłsudskiego

w Krakowie, odprawiając w obrządku grecko-katolickim nabożeństwo żałobne.

Dużą wagę przykładał do działalności charytatywnej, wydając listy pasterskie, wzywające do składania ofiar na rzecz sierot, ukraińskich organizacji i pojedynczych osób. Reagował także podczas klęsk, takich jak powódź na Łemkowszczyźnie w 1934 r., czy głód w ziemi jaworowskiej w 1935 r.

Po agresji hitlerowskich Niemiec i Związku Sowieckiego na Polskę i podziale jej ziem wg ustaleń paktu Ribbentrop-Mołotow, podzielił swoją diecezję wzdłuż Sanu, nowej granicy między GG a ZSRR, powierzając 25 IX 1939 r. biskupowi Hryhoryjowi Łakocie opiekę nad znajdującą się pod niemiecką okupacją częścią diecezji, nazywaną Generalnym Wikariatem, ze stolicą w Jarosławiu. Sam pozostał w sowieckiej części Przemyśla, sprawując rządy na terenach eparchii w granicach ZSRR. Władza radziecka, którą krytykował jeszcze w latach międzywojennych za głód i kolektywizację na Ukrainie Radzieckiej oraz prześladowania religijne, utrudniała mu prowadzenie swobodnej działalności duszpasterskiej. Wszystkie wydawnictwa i czasopisma kościelne zostały zlikwidowane przez władzę. O Kocyłowskim i jego działalności w okresie międzywojennym oraz relacjach z pozostałymi grecko-katolickimi biskupami, gromadziły informacje radzieckie służby specjalne.

Po wybuchu wojny niemiecko-radzieckiej 22 VI 1941 r., najprawdopodobniej udał się do klasztoru bazylianów w Dobromilu. Po zajęciu miasta przez hitlerowców uczestniczył 10 VII 1941 r. w wiecu na rynku w Przemyślu z udziałem niemieckiego wojska i

reprezentantów Komitetu Ukraińskiego. Dość szybko jednak przekonując się o zbrodniczych metodach okupantów hitlerowskich, jako jedyny z hierarchów greckokatolickich brał udział w konferencjach biskupów polskich, zbierających się podczas okupacji w Krakowie pod przewodnictwem bp. Adama Sapiehy. Był sygnatariuszem wspólnych posłań pasterskich episkopatu greckokatolickiego, z 25 III 1942 r., w którym hierarchowie nawiązywali do panującego w GG głodu, oraz z listopada 1943 r., gdzie biskupi przestrzegali wiernych przed szerzącą się w czasie wojny nienawiścią. Poprzez podległy mu kler i siostry zakonne starał się wspierać akcję ukrywania osób narodowości żydowskiej, zwłaszcza dzieci. W 1943 r. początkowo odmówił odprawienia mszy polowej w Przemyślu dla ukraińskich ochotników do formowanej wówczas kolaboracyjnej dywizji SS „Galizien”. 4 VII uczynił to dopiero w wyniku zdecydowanych nacisków władz niemieckich, koncentrując się w wygłoszonym kazaniu wyłącznie na kwestiach religijnych. Z okazji Wielkiego Postu w 1944 r. napisał swój ostatni list pasterski, krytykując rozkład moralny społeczeństwa.

Po ponownym zajęciu Przemyśla przez Armię Czerwoną 27 VII 1944 r., teren gr.kat. diecezji przemyskiej został przedzielony granicą polsko-radziecką. Kocyłowski pozostał w Przemyślu, prawdopodobnie mianując ustnie, wikariusza generalnego ks. Mychajła Melnyka dla części eparchii pozostałej po radzieckiej stronie kordonu. Część obowiązków generalnego wikariusza dla 9 dekanatów w sowieckiej części diecezji Kocyłowski powierzył na początku 1945 r. ks. Mykole Panasowi, parochowi we wsi Poturzycza k. Sokala.

Od początku sprzeciwiał się przesiedleniom ludności ukraińskiej z Polski na tereny ZSRR, nakazując wszystkim duchownym, aby namawiali wiernych do pozostania. Na początku kwietnia 1945 r., przygotowując akcję aresztowania biskupów greckokatolickich w USRR, radzieckie służby rozważały usunięcie Kocyłowskiego. Ostatecznie Sowieci zdecydowali się powierzyć tę operację polskim organom bezpieczeństwa. W grudniu 1944 i sierpniu 1945 r. Kocyłowski był odwiedzany przez szefów placówek przesiedleńczych, bezskutecznie naciskających, by przekonał wiernych do wyjazdu. Zdecydowanie też odrzucił propozycję, by sam wyjechał. Wobec swojej stanowczej postawy i braku jakichkolwiek szans na współpracę z władzami, 21 IX 1945 r. został aresztowany przez polskie organy bezpieczeństwa, działające w porozumieniu ze służbami radzieckimi, oskarżającymi go o utrudnianie akcji wysiedleńczej. Został umieszczony w więzieniu na zamku w Rzeszowie. Stawiane mu zarzuty dotyczyły niechęci do ustroju socjalistycznego i Związku Radzieckiego, współpracy z Niemcami i pomocy dla więźniów ukraińskich w Przemyślu. Próbowano wymóc na nim dobrowolny wyjazd do USRR. Ponieważ kilkumiesięczne śledztwo nie dało rezultatu, 18 I 1946 r. przewieziono go wraz z ks. Wasylem Hrynykiem do miejscowości Szechynie, pierwszej położonej za linią graniczną po stronie radzieckiej. Tam obydwaj duchowni przekazani zostali żołnierzom NKWD pełniącym służbę na granicy. Najpewniej akcja ta nie była uzgodniona z drugą stroną, gdyż Sowieci, nie wiedząc, co zrobić z aresztantami, przewieźli ich do sąsiednich Mościsk. Kocyłowski otrzymał kwatery w prywatnym domu i codziennie mógł odprawiać liturgię w miejscowej

cerkwi. Sugerowano mu przejście na prawosławie, co spotkało się z jego stanowczą odmową. Szef Ludowego Komisariatu Bezpieczeństwa Państwowego USRR gen. Siergiej Sawczenko 24 I 1946 r. wydał rozkaz przewiezienia Kocyłowskiego pod eskortą do Kijowa. Mimo to, tego samego dnia NKWD odstawiło Kocyłowskiego do Przemyśla, mając zapewne na uwadze względy propagandowe przed bliskimi wyborami i przygotowania do tzw. „soboru zjednoczeniowego” Kościoła greckokatolickiego z Kościołem prawosławnym (III 1946 r.).

W Polsce Kocyłowski mógł liczyć na poparcie polskiego episkopatu. Biskupi konferujący w Częstochowie 3 i 4 X 1945 r. protestowali przeciwko jego aresztowaniu. Po uwolnieniu, wziął udział w posiedzeniu polskich hierarchów w Częstochowie w dniach 22–24 IV 1946 r. Biskupi złożyli wówczas do władz państwowych protest w obronie grekokatolików i Kocyłowskiego, który był członkiem polskiego episkopatu. Kocyłowski, zdając sobie sprawę z możliwości ponownego uwięzienia, prosił o zapewnienie papieża Piusa XII o swojej wierności wobec niego. Mimo że w dniu przed swoim aresztowaniem wiedział, co go czeka, kategorycznie odrzucił sugestię ucieczki z Przemyśla.

Losy Kocyłowskiego rozstrzygnęły się 26 VI 1946 r., kiedy to wytypowani żołnierze 28. pułku 9 Dywizji Piechoty i funkcjonariusze UB otoczyli pałac biskupi i dokonali aresztowania hierarchy (decyzja o jego aresztowaniu zapadła 11 VI tr.). Kocyłowski zdecydowanie odmówił dobrowolnego opuszczenia swojej diecezji bez zezwolenia papieża. Napisał również list do Bolesława Bieruta, skarżąc się na bezprawność całej operacji. Wobec stanowczego

oporu Kocyłowskiego, wyniesiono go razem z fotelem, na którym siedział, na ulicę, a następnie wrzucono na ciężarówkę. Przewieziono go do Medyki, gdzie czekali już funkcjonariusze radzieccy z poleceniem odtransportowania biskupa do Lwowa. W lwowskim więzieniu, konsekwentnie podkreślał, że nie jest obywatelem radzieckim, lecz polskim, i zdecydowanie nie zgadzał się na żadną formę współpracy. Wkrótce przewieziono go jednak do więzienia na Swiatoszyne w Kijowie. Ze względu na podeszły wiek, został osadzony w obozie karnym w miejscowości Czapajiwka koło Kijowa. Zmarł tam 17 XI 1947 r., wycieńczony fizycznie i psychicznie. Ciało Kocyłowskiego zostało wykupione przez przeoryszkę miejscowego klasztoru prawosławnego i złożone w osobnym grobie. W 1976 r. jego prochy zostały przeniesione na cmentarz Janowski we Lwowie. W 1987 r. ponownie przeniesiono je na cmentarz w Jabłuniwce k. Stryja. 27 VI 2001 r. we Lwowie Ojciec Święty Jan Paweł II ogłosił Kocyłowskiego błogosławionym. 12 VIII 2001 r. relikwie Kocyłowskiego złożono w ołtarzu Najświętszego Serca Pana Jezusa w cerkwi Zwiastowania Matki Boskiej w Stryju. Część relikwii oraz mitra biskupia Kocyłowskiego znajdują się w greckokatolickiej archikatedrze św. Jana Chrzciciela w Przemyślu, tam też znajduje się ikona błogosławionego.

Portret olejny Kocyłowskiego jest przechowywany z siedzibie Konsystorza Greckokatolickiej Metropolii Przemysko-Warszawskiej w Przemyślu (liczne fotografie biskupa w wydawnictwach).

Źródła i opracowania

Archiwum Państwowe w Przemyślu, zespół: Archiwum Biskupstwa Greckokatolickiego, sygn. 9305, 9483, 9484,

9485; Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, fond 358, op. 1, spr. 171, 172, 173; D. Blażejowskiy, *Historical šematism of the Eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkiwščyna*, Lwiv 1995, s. 25, 911; idem, *Historical šematism of the Eparchy of Stanislaviv from Its Establishment until the outbreak of World War II*, Lwiv 2002, s. 15, 312; *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, red. A. Wełykyj, vol. II, Romae 1954, s. 521–535; E. Misilo, *Repatriacja czy deportacja? Przesiedlenie Ukraińców z Polski do USRR 1944–1946*, Warszawa 1999, t. 1, s. 12, 211, 264–265, 267; t. 2, s. 229–230, 232, 332; *Wspólne posłanie wszystkich ukraińskich ordynariuszy, koadiutora metropolii, wszystkich biskupów pomocniczych, administra-torów i wizytatorów apostolskich*, [w:] *Metropolita Andrzej Szeptycki. Pisma wybrane*, Kraków 2000, s. 418–429; *Źródła do dziejów Ukraińskiej Cerkwi Greckokatolickiej w Polsce w latach 1944–1989*, t. 1, red. B. Huk, Przemyśl 2007, s. 45, 47, 63–66; 139, 143, 192, 219, 284; *Błażennyj Hryhorij Łakota. Zibrani istoryczni praci*, Peremyszl 2003, s. 11–12, 166, 217; *Błażennyj Josafat Kocyłowskiy peremyškyj jepyskop. Zibrani posłannia ta inszi praci*, Peremyszl 2004; S. Dziubina, *I stwerdyty diło ruk naszych...*, Warszawa 1995, s. 16, 31–33, 37, 43–45, 66–67, 105–106, 120, 165–166, 188, 263, 422; *Martyrolohija ukrajinskykh Cerkow*, t. 2: *Ukrajinska Katolycka Cerkwa*, Toronto–Bałtymor 1985, s. 55, 72, 105, 241–242, 286, 328, 330–334, 417–420; *Mytropolyt Andrej Szeptyčkyj. Žyttia i dijalnist’. Dokumenty i materiały*, t. 2, kn. 2, red. A. Krawczuk, Lwiv 1999, s. 749–750, 758, 762, 769, 799, 848, 860; *Mytropolyt Andrej Szeptyčkyj u dokumentach radianskykh orchaniw derżawn–oji bezpeky (1939–1944 rr.)*, Kyjiv 2001, s. 71–75, 78, 80–81, 100, 127, 132, 148, 192, 214, 438–439, 443; *Neskorena Cerkwa*, red. W. Serhijczuk, Kyjiv 2001, s. 32, 57, 88; „Peremyški Eperchijalni Widomosty” z lat 1919–1939; I. Biłas, *Likwidacja greckokatolickiej diecezji przemyskiej oraz tragiczne losy jej ordynariusza bp. Jozafata Kocyłowskiego w kontekście*

polityki wyznaniowej ZSRR, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3, Przemyśl 1996, s. 284–289; D. Iwaneczko, *Biskup Jozafat Kocyłowski (1876–1947). Życie i działalność*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3, Przemyśl 1996, s. 247–260; idem, *Historia dwóch aresztowań przemyskiego biskupa grekokatolickiego Jozafata Kocyłowskiego*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 7, 2001, s. 27–30; idem, *Wierny Bogu i Stolicy Apostolskiej. Błogosławiony biskup Jozafat Kocyłowski (1876–1947)*, „Nasz Dziennik”, nr 281, 1–2 XII 2007; idem, *Wysiedlenia Ukraińców a Kościół grekokatolicki w Polsce (1944–1947)*, [w:] *Akcja „Wisła”*, Warszawa 2003, s. 143–145, 148–149; M. Jabłoński, *Organizacja grekokatolickiej diecezji przemyskiej w okresie II Rzeczypospolitej (1918–1939)*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 1, Przemyśl 1990, s. 208, 214, 216, 233–234; A. Krawczuk, *Charakterystyka etyki chrześcijańskiej biskupa Jozafata Kocyłowskiego w świetle jego nauczania pasterskiego*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3, Przemyśl 1996, s. 261–276; A. Krochmal, *Konflikt czy współpraca? Relacje między duchowieństwem łacińskim i grekokatolickim w diecezji przemyskiej w latach 1918–1939*, Lublin 2001; eadem, *Stosunki międzywyznaniowe i międzyobrzędkowe w parafiach grekokatolickiej diecezji przemyskiej w latach 1918–1939*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3, Przemyśl 1996, s. 219–229; G. Mazur, *Problemy przesiedlenia Polaków z Ukrainy i Ukraińców z Polski w latach 1945–1946*, [w:] *Polska–Ukraina. Trudne pytania*, t. 8, Warszawa 2001, s. 49–50; M. Mróz, *Katolicyzm na pograniczu. Kościół katolicki wobec kwestii ukraińskiej i białoruskiej w Polsce w latach 1918–1925*, Toruń 2003, s. 79–84, 88–89, 93–94, 99–100, 115, 128v129; S. Nabywaniec, *Unicy biskupi przemyscy w latach 1610–1991. Szkice biograficzne*, Rzeszów 1995, s. 85–88; M. Papierzyńska-Turek, *Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922–1926*, Kraków 1979, s. 98–99, 199; J. Pisuliński, *Przesiedlenie ludności ukraińskiej z Polski do USRR w latach 1944–1947*, Rzeszów 2009, s. 36, 68, 104,

124, 127, 173, 208, 263, 344, 353, 457, 459; R. Potocki, *Wokół sporów religijnych na Łemkowszczyźnie w latach 1926–1939*, „Biuletyn Ukrainoznawczy” 2000, nr 6, s. 104–106; T. Pudłocki, *Iskra światła czy kopiąca pochodnia? Inteligencja w Przemyślu w latach 1867–1939*, Kraków 2009, s. 94, 143, 155, 237–238, 247–250, 262–263, 269–270, 368–370; P. Przybylski, *Rola duchowień-stwa greckokatolickiego w kształtowaniu się opcji narodowych wśród Łemków w latach 1918–1947*, Toruń 2006, s. 42, 53, 61, 73, 76–80, 86, 92–95, 101–102, 141, 155, 186, 189; F. Rzemieniuk, *Unicy polscy 1596–1946*, Siedlce 1998, s. 142, 174, 179, 210, 216, 232; A. L. Sowa, *Stosunki polsko-ukraińskie 1939–1947. Zarys problematyki*, Kraków 1998, s. 34, 273, 291; S. Stępień, *Kościół greckokatolicki w Polsce po II wojnie światowej i w czasach współczesnych (do roku 1998)*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 4, Przemyśl 1998, s. 341–345; idem, *Organizacja i struktura greckokatolickiej diecezji przemyskiej w latach 1918–1939*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 3, Przemyśl 1996, s. 191–217; idem, *Życie religijne społeczności ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej*, [w:] *Polska–Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 1, Przemyśl 1990, s. 208, 214, 216; T. Śliwa, *Kościół greckokatolicki w Polsce w latach 1918–1939*, [w:] *Kościół w Drugiej Rzeczypospolitej*, Lublin 1981, s. 154, 157; W. Badiak, *Nasz Władyka. Żyttia ta posmertni mytarstwa peremyszłskoho błažennoho Josafata Kocyłowśkoho*, Lwiv 2002; idem, *Peremyskyj jepyskop Josafat Kocyłowśkyj ta istorija perechowannja joho prachu*, [w:] *Peremyszl i peremyska zemla protiahom wikipu*, t. 2, Peremyszl-Lwiv 2001, s. 285–298; *Juwilejnyj almanach ukrajinśkych katolyčkych bohoslowiw peremyskoji jeparchiji*, Peremyszl 1937; U. P. Koszetar, *Ukrajinśka hreko-katolyčka cerkwa w suspilno-politycznomu żytti Hałyczyny (1900–1939 rr.)*, Kyjiw 2005, s. 11, 87, 91; P. Szkrabjuk, *Monaszyj czyn Otciw Wasylujan u nacionalnomu żytti Ukrainy*, Lwiv 2005, c. 27–28, 113, 124–125, 130, 230, 255, 262, 305, 308, 314, 348, 362.